

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

У статті з'ясовано необхідність державного управління соціально-економічними процесами в умовах світової фінансової кризи. Запропоновано варіант посткризової моделі управління економікою для України.

The article explores the necessity of the government control over the economic and social processes during the world financial crisis. It has been suggested the post-crisis model of economic management for Ukraine.

Ключові слова: Світова економічна криза, механізм управління, економічна політика, глобалізація, фінансовий ринок, валюта, антикризові заходи, державний контроль, інноваційна модель.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації та інтеграції економічного життя, регулювання економічної діяльності перестає бути виключно прерогативою національних урядів і стає об'єктом міжурядових угод. Дослідження основних принципів управління економікою є актуальним, так як світова фінансова криза являє собою не випадкове, а закономірне явище, пов'язане з довгостроковими тенденціями світового політичного та економічного розвитку. Особливого значення ця проблема набуває в період кризових явищ в економіці, що мають місце протягом останніх років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам даної проблеми присвячено наукові дослідження вітчизняних учених-економістів: Биконі С.Ф., Глазьева С.Ю., Дорошенка І.В., Савицького О.П., Негреевої Є.І., Павленка І.О., Мухамеджанової Д.Ш. та інших. Проте кожен з авторів розглядає лише вплив кризи на окремий сектор економіки України. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених дослідженню проблеми виникнення світової фінансової кризи, відкритими залишаються аспекти її подолання.

Метою статті є дослідження особливостей управління економічною політикою в умовах світової фінансової кризи та пошук заходів, направлених на вихід країни з кризового стану.

Виклад основного матеріалу. Світова фінансова криза виникла в США як наслідок краху ринку нерухомості та фінансового ринку, а саме, із проблем у секторі іпотечного кредитування. Зазначимо, що в США існує дві схеми житлового фінансування. Перша з них – звичайні портфельні кредити, іпотечні позики, що надали банки своїм клієнтам. Учасниками другої схеми є тимчасові кредитори, що продають позики на вторинному ринку іншим фінансовим установам або фірмам, що займаються секьюритизацією, тобто об'єднанням іпотек в пули з подальшим випуском цінних паперів під їх забезпечення. Ці кредити надавались всім, в тому числі і тим, хто не міг належним чином підтвердити свою платоспроможність. Ставки за такими кредитами були значно вищими за звичайні, проте клієнти, які не могли придбати житло іншим шляхом, приймали і такі умови [5].

Фінансова криза виявилася настільки глибокою тому, що вона завершує досить тривалий етап розвитку світової економіки – шестидесятирічний період усього післявоєнного розвитку. Про неминучість кризи, послаблення фінансової стабільності провідних американських та європейських інвестиційних банків, страхових компаній, іпотечних установ науковці й бізнес-експерти наголошували задовго до її початку. Наразі фахівці визнають трансформацію фінансової кризи у більш широку – економічну, що виявляється не лише у проблемному функціонуванні фінансової та кредитної системи, а й у розвитку дефляції, спаді низки фондових індексів, суттєвому зниженні ринкової вартості цінних паперів і товарів, скороченні світового ВВП та обсягів світової торгівлі. За даними ООН, світове економічне зростання у 2009 році становило 1% (2,5% у 2008 р.), а за даними МВФ – на рівні 0,5%, що є найнижчим показником за останні 60 років. За таких умов уряди провідних країн вдаються до розробки антикризових заходів з метою стабілізації національної і міжнародної фінансової та економічної систем. Однак залишаються відкритими питання, наскільки сучасна економічна наука здатна допомогти урядам протистояти викликам глобальної фінансової кризи та якими є перспективи подолання наслідків кризи для України [3]. Перш за все, для цього необхідно розробити ефективну економічну політику.

Під економічною політикою розуміють систему методів, інструментів і форм державного впливу на соціально-економічні процеси для реалізації конкретної економічної стратегії. Цілі і завдання економічної стратегії залежать від конкретного етапу розвитку країни, а в умовах глобалізації – від стану розвитку світової економіки. У докризовий період глобальні інтереси практично злилися з національними інтересами провідного суб'єкта світової економіки США. Це стало однією з головних причин кризи глобального управління, яка виразилася у неможливості головного суб'єкта управління запобігти виникненню світової економічної кризи, передбачити її появу та наслідки, а також прийняти адекватні масштабам заходи з подолання.

Глобалізація світової економіки робить неможливою проведення закритої економічної політики. Світові фінансові ринки забезпечують переміщення величезних мас грошей з такою швидкістю, що

національна грошова політика вимушено пристосовується спочатку до змін фінансових ринків, а лише потім до внутрішніх потреб економіки. В результаті у виграшному становищі перебувають ті країни, які володіють значними капіталами, в той час як відкритість економіки країн, що розвиваються, робить їх більш уразливими.

Головною особливістю сучасного етапу є подолання наслідків глобальної фінансової кризи і реформування світової фінансової структури, що потребує внесення антикризових заходів в економічну політику конкретних держав. В таких умовах необхідно активізувати зусилля держави у наступних сферах: порятунок банківської системи; заходи грошово-кредитної політики; підтримка реального сектора; підтримка населення. У банківській сфері антикризові заходи включають рекапіталізацію банків, надання стабілізаційних кредитів, реструктуризацію банківської системи, сприяння об'єднанню банків або їх націоналізації. Заходи з підтримки реального сектора спрямовані на підтримку галузей, орієнтованих на внутрішній попит, і забезпечують внутрішню зайнятість, підтримку малого і середнього бізнесу, створення спеціальних бюджетних фондів.

Заходи з підтримки населення зводяться до підвищення сум гарантій за вкладами, розробці програм перекваліфікації та адаптації безробітних, націоналізації пенсійних фондів, збільшення інвестицій в освіту. Більшість країн через побоювання дефляції у сфері грошово-кредитної політики переходять від антиінфляційної до стимулюючої політики шляхом зниження процентних ставок. До таких країн можна віднести США, країни Європейського Союзу, Японію, Китай. Такі країни, як Росія, Білорусія, Ісландія, навпаки, підвищують процентні ставки, знижують курс національної валюти, зменшують норми резервування та пряме кредитування центральними банками державних установ [4].

Україна вступила в кризу, не подолавши до кінця трансформаційний спад, який був одним з найглибших на всьому пострадянському просторі. Так, падіння ВВП за 2009 рік склало 18%; інфляція в січні-листопаді того ж року становила 16,3%; валовий зовнішній борг України більше 23 мільярдів дол., що перевищує 66% валового внутрішнього продукту [7]. Вченими було запропоновано низку макроекономічних заходів, які дозволять вивести економіку країни із кризового стану, а саме:

– нарощування обсягів кредитування, з особливим акцентом на цільових кредитах; попри ризикованість таких дій у період спаду економіки переваги такого кредитування будуть відчутні в довгостроковій перспективі;

– ліквідація або значне обмеження податкових пільг;

– часткова націоналізація комерційних банків та одночасне посилення державного контролю за їх діяльністю;

– комплексна допомога малому і середньому бізнесу;

– контроль за цінами на споживчі товари та послуги;

– збільшення фінансування інфраструктурних проектів.

Однак, слід зробити наголос: подолання фінансово-економічної кризи в Україні можливе тільки за умов політичної стабілізації та консолідації українського суспільства. В економічній літературі розглядається існування трьох глобальних тенденцій, що визначають перспективи подальшого розвитку світової економіки.

Перша тенденція – це провідне значення науково-технічного прогресу як головного чинника економічного зростання. Відповідно, величезна роль відводиться транснаціональним корпораціям, які першими впроваджують досягнення науково-технічного прогресу в масштабах усього світового ринку. Отже, основне значення набуває інтелектуальна рента в сучасній економічній конкуренції. Країни і фірми, які здатні створювати інтелектуальну ренту, виграють у світовій конкуренції, забезпечуючи стійке відтворення та розвиток. Програють ті країни, які експортують сировину, підтримуючи економіку за рахунок експорту природної ренти в обмін на імпорт інфляції.

Друга тенденція – це фундаментальне значення людського фактора в сучасному економічному розвитку. Йдеться про розвиток науки, освіти, культури, інтелекту, як визначальних чинників стійкого розвитку. За останні п'ятдесят років, інвестиції в людину, освіту, науку, культуру, охорону здоров'я перевищили в розвинених країнах інвестиції в машини й устаткування. Так, частка витрат на НДДКР, тобто інвестиції в наукові розробки, становить нині три чверті загальних інвестицій, а витрати на науку в чотири рази більше, ніж витрати на покупку машин і устаткування.

Третя тенденція – домінування у світових фінансових потоках спекулятивного фінансового капіталу. Обсяг фінансово-спекулятивних операцій за останні двадцять п'ять років зростає по експоненті з темпом 20-30% на рік, у той час, як реальний сектор розвивається з темпом 2-3% на рік. Утворився великий розрив між фінансовим і реальним капіталом. Цей розрив пов'язаний з механізмами глобальних спекуляцій проти національних валют, які несуть загрозу фінансового краху, а фінансовим спекулянтам приносить величезний надприбуток [2].

Враховуючи перелічені тенденції, можна зробити висновок, що головним для економіки України повинен стати шлях інноваційного розвитку, який ґрунтується на використанні стратегії нарощування інноваційного потенціалу на задалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу. У перспективі це повинно привести до реалізації стратегії випереджального розвитку, яка могла б

забезпечити щорічні темпи зростання ВВП України у 1,5-2 рази вищі, ніж загалом у країнах ЄС [1, 6]. Таким чином, з метою подолання фінансово-економічної кризи в Україні доцільно розробити посткризову модель управління економікою, тобто інноваційну модель розвитку.

Висновок. Отже, особливістю сучасної економічної політики стає усунення суперечностей між національними інтересами і глобальними цінностями. Ряд національних економік не готові брати на себе зобов'язання і відповідальність з глобальних проблем, таких як міжнародна торгівля, захист навколишнього середовища та інші. Змінюється роль держави і зростає значення міжнародних союзів та регіональних інтеграційних угруповань у глобальному управлінні економікою. Регіональні блоки сприяють формуванню більш ефективного глобального управління, а також збільшують можливості участі малих держав у прийнятті рішень. Для України інноваційну модель економічного розвитку доцільно розглядати як можливий шлях виходу зі світової фінансової кризи. Запровадження цієї моделі може стати серйозним поштовхом до нової хвилі економічного розвитку України.

Література

1. Биконя С.Ф. Інституціональні аспекти теорії інноваційного розвитку // Вісник КНУТД. – 2003. – № 3. – С. 101-106.
2. Глазьев С.Ю. Выход из кризиса. Возможные сценарии развития [Електронний ресурс]. – Формат доступу : <http://www.netda.ru/slovo/krizis1.htm>.
3. Дорошенко І.В. Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-3/Doroshenko—308.htm>.
4. Мухамеджанова Д.Ш. Глобальное управление в условиях кризиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iwep.kz/index.php?option=com_content&task.htm.
5. Негреева Е.И. Управление экономическими системами в условиях кризиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibl.ru/konf/031209/index.shtml>.
6. Павленко І.А., Гончарова Н.П., Швиданенко Г.О. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 340 с.
7. Савицкий А.П., Билоусова Н.Н. Эксперты — о главных экономических задачах страны в 2010 году [Електронний ресурс]. – Формат доступу : http://www.ukrudprom.ua/digest/Vpered_k_mirovoy_postkrizisnoy_modeli_razvitiya.html.

Надійшла 14.03.2010

УДК 314.4.351.77

І. А. ЦВІГУН

Подільський державний аграрно-технічний університет

СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Проаналізовано передчасну смертність населення України у віці до 65 років та її статеву та поселенську відмінності. Розглянуто основні причини передчасної смертності чоловіків та жінок у 2008 р. Запропоновано основні шляхи зниження передчасної смертності в Україні.

The premature death rate of population of Ukraine is analysed under age 65 and its sexual and settler differences. Principal reasons of premature death rate of men and women are considered in 2008. The basic ways of decline of premature death rate are offered in Ukraine.

Ключові слова: передчасна смертність, надсмертність, причини смертності, віковий коефіцієнт смертності.

Постановка проблеми. Негативним чинником поглиблення демографічної кризи, нагальною соціальною проблемою в сучасній Україні є надзвичайно високий рівень смертності населення, особливо передчасної. Аналогі українським показникам смертності населення можна знайти лише серед слаборозвинених країн, в більшості ж європейських держав, на відміну від України, середня тривалість життя на 12-15 років довша.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження рівня та причин смертності населення знаходяться в центрі досліджень українських вчених: Е. М. Лібанової, О. П. Рудницького, В. Таралло, В. С. Стешенко, І.О.Курило, І. М. Прибиткової, С.Пирожкова, Н.Рингач, А.У. Хомри та ін.

Мета дослідження. Смертність є складовою відтворення населення і процесом людського розвитку. Але останнім часом занепокоює збільшення кількості померлих та зростання інтенсивності смертності. Метою статті є аналіз передчасної смертності населення України та виявлення її причин з метою її зменшення.

Виклад основного матеріалу. Чисельність померлих в Україні в 2008 р. становила 755 тис. осіб,